

Kulturno-jezički odnos u nastavi stranog jezika

The relationship between language and culture in the process of foreign language teaching

Lea Dostanić, Univerzitet Singidunum, Beograd

Sažetak — U savremenom globalnom svetu veliki značaj se pridaje nastavi stranih jezika. Poznavanje jezika bez učenja kulture nije dovoljno za uspostavljanje zdrave komunikacije. Da bismo naučili drugi jezik, moramo imati svest o kulturi kojoj jezik pripada i uspostaviti odnos među kulturama. U takvim uslovima neophodno je da razlike u jezicima i kulturama prestanu da budu faktor koji bi ometao komunikaciju između predstavnika različitih kultura. U ovom radu se razmatraju teorije i koncepti zajedničkog proučavanja jezika i kulture, takođe je i istaknuta upotreba autentičnih tekstova u nastavi stranih jezika i njihova kulturna namena. Uprkos izvesnim razlikama u ovim naučnim konceptima, opšte je prihvaćen zaključak o potrebi i značaju nastave jezika, a posebno kulture kao dela procesa usvajanja. Došli smo do zaključka da su ove studije postale osnova za učenje stranog jezika u budućnosti. Potreba za daljim razvojem istraživanja stranih jezika i kulture leži u obrazovnom potencijalu, koji doprinosi boljem razumevanju druge kulture, pomaže razumevanju različitosti. To neće uticati samo na formiranje kulture ličnosti učenika, već će im omogućiti da steknu neophodne veštine i sposobnosti za komunikaciju sa predstavnicima drugih kultura.

Ključne reči – kultura, jezik, usvajanje jezika, interkulturalna svest, autentični tekstovi

Abstract – Foreign language learning/teaching is crucially significant in today's global world. Knowing the language without learning the culture is not enough to have communication with a beneficial outcome. To learn another language, we must have an awareness of the culture to which the language belongs and establish a relationship between cultures. In such conditions, differences in languages and cultures must cease to be a factor that would hinder communication between representatives of different cultures. In this paper we shall analyse theories and concepts of a joint study of language and culture. The paper also provides a description of authentic texts in foreign language teaching/learning and their cultural purpose was also emphasized. Despite some distinctions in these scientific concepts, the conclusion about the need and importance of language teaching, and especially culture as part of the acquisition process, is widely acknowledged. We came to the conclusion that these studies would serve as the foundation for future foreign language learning. The educational potential of research on foreign languages and cultures is underpinned by the need for continued development of research on foreign languages and cultures, which contributes to a better understanding of another culture and helps to appreciate diversity. This will have an impact not only on the development of students' personality

cultures, but also on their ability to learn the essential skills and abilities to communicate with people from various cultures.

Keywords – culture, language, intercultural awareness, language acquisition, authentic material

I. UVOD

Smešten u kontekst nastave i učenja stranih jezika, pitanje koje će poslužiti kao vodič u ovom radu je sledeće: „Kako uspostaviti vezu između jezika i njegovih kulturnih aspekata?“. Uslovi međunarodne saradnje koji se brzo menjaju nametnuli su potrebu rešavanja mnogih složenih pitanja, pa je važan predmet istraživanja u humanističkim naukama problem interkulturalne komunikacije. U skladu sa ovim, posebna pažnja se poklanja povećanju efikasnosti učenja stranih jezika, a samim tim i ulozi i mestu obrazovne discipline „Strani jezik“, koja kroz proučavanje jezika i kulture zemlje ne samo da formira lingvistička i kulturološka znanja, ali pruža i iskustvo u sociokulturnoj i interkulturalnoj komunikaciji. Na samom početku učenja stranog jezika i upoznavanja kulture u kojoj je određen jezik u upotrebi, učenici se najčešće oslanjaju na obrasce svoje kulture i njene sisteme vrednosti. Ipak, kulturu treba prihvatiti, sa svim njenim pojedinostima.¹ Naime, u ovoj formi je jedino moguće usvojiti jezik i njene aspekte kulture. Obrazovanje jezika postaje orijentacija ka interkulturalnom aspektu usvajanja jezika, što je podstaklo nastavnike i metodičare da preispitaju postojeće tradicionalne pristupe njegovom proučavanju, kao i da razviju efikasnije načine integracije kulture u nastavni proces. Ono što čini učenje stranog jezika kao nastavnog predmeta svojstvenim leži u činjenici da njegova nastava podrazumeva savladavanje ne samo samog stranog jezika, već i upoznavanje sa literaturom, istorijom i uopšte kulturom jezika koji se izučava, u suprotnom učenik neće moći da se upozna sa svim pojedinostima date kulture i razvije toleranciju.² Mnogi nesporazumi mogu nastati u komunikaciji sa pripadnicima druge kulture čiji jezik pojedinac usvaja, jer veliki broj kulturnih obrazaca nije univerzalan i može imati različite

¹ Vujović, A. (2007). Obrazovanje profesora stranih jezika u oblasti strane kulture. *Pedagogija*, 62(4), 657-666

² Ljubičić, M. (2011). Kultura i kulturološki obrasci u učionicama stranih jezika. U: Krstivoje Špijunović (ur.). *Nastava i učenje: stanje i problemi*. (str. 829- 849.). Užice: Učiteljski fakultet u Užicu.

efekte na druge kulture. Učenici bi trebalo da razumeju kulturno prikladne i prihvatljive obrasce ponašanja, jer oni obrasci komunikacije koji su karakteristični za njihovu kulturu mogu imati različita značenja za pripadnike kulture čiji jezik učenik usvaja. Da bi se strani jezik uspešno savladao, neophodno je razumeti kulturne aspekte u kojima se određeni jezik javlja.³ Kao rezultat toga, cilj nastave stranog jezika treba da obuhvati ne samo sticanje lingvističkih veština već i poznavanje kulturnog konteksta i prihvatanje kulturnih normi.⁴ Naime, povezivanjem jezičkih i kulturnih obrazaca može se u potpunosti razumeti poruka koju sagovornik želi da izrazi.

II. NASTAVA JEZIKA U KULTURNOM KONTEKSTU

U kontekstu učenja jezika, nastava je takođe prenos složenog sistema društvenih običaja, načina mišljenja i postupaka, koji čine imperativ društvene kontekstualizacije. Dakle, imenovanje osobe kao „gospođo“, „gospođica“ ili njenog imena nije samo pitanje semantičkog izbora, već pitanje odnosa i društvenog položaja govornika i sagovornika. Istovremeno, uključuje kulturne vrednosti i norme formalnosti, ljubaznosti i društvenog statusa, „Gde je trg?“, ili „Molim Vas, možete li mi reći gde se nalazi trg?“, ili čak, „Hoćete li mi reći gde je trg?“

Početkom sedamdesetih, objavljena je studija „Jezik kao komunikacija“ američkog antropologa i lingviste Hajmsa u saradnji sa studijama Halideja koji je video ovu lingvističku teoriju kao deo složenije hipoteze koja uključuje komunikaciju i kulturu. Hajms i Halidej postali su poznati kao tvorci *komunikativnog pristupa u nastavi jezika* i obojica su skovali termin „komunikativna kompetencija“. Odnos jezičkih sistema i njihovih komunikativnih vrednosti u tekstu i diskursu, sa ciljem da se istakne značaj upotrebe jezika u različite svrhe, postao je deo debate o pedagogiji nastave stranih jezika. Metoda koja je usvojila te osnovne principe, naglašavajući da je jezik sistem za izražavanje značenja, čija je prvobitna funkcija interakcija i komunikacija, postala je poznata kao *Komunikativni pristup u nastavi stranih jezika (CLT-Communicative Language Teaching)*. U ovom pristupu, jezik se posmatra kao način da se postigne uspeh u izražavanju, odnosno, u tumačenju kodova, u različitim kontekstima, s druge strane, učenje se takođe posmatra kao znanje o drugim kulturama; na ovaj način se razmatra sposobnost komuniciranja u kulturnom kontekstu. Praćenjem ovih pravila, očekivani rezultat je da učenici razviju sposobnost za uočavanje kulturnih razlika i uticaja koji utiču na komunikaciju, da otkrivaju i tumače druge kulture, tuđe vrednosti, verovanja i ponašanja koja su ispod površine interkulturalne komunikacije, da dublje razumeju sopstvene kulture, i da se oslobode svih vrsta predrasuda.

Hedli navodi da pri započinjanju proučavanja stranog jezika i upoznavanju sa njegovom kulturom ne treba samo očekivati razlike, već i biti otvoren za uvažavanje njegove

logike i značenja.⁵ Na taj način će moći da stvori novi referentni okvir u odnosu na ljude koji su ga stvorili, što će rezultirati potpunijim razumevanjem leksičkih i gramatičkih aspekata ciljnog jezika. Autor pojašnjava da je proces izgradnje novog polaznog okvira složen zbog činjenice da kulture imaju funkcije (različita značenja, pogleda, tumačenja itd.) i oblike (različita delovanja, postupke, itd.) koje se veoma razlikuju. To se dešava ne samo između različitih kultura, već i unutar subkultura.

Iz kontakta sa stranim jezikom, a time i sa drugom kulturom, ista stvarnost se može drugačije sagledati. To daje povoda za promišljanje same kulture, kako bi se proširili kapaciteti za analizu društvenog okruženja. Kao rezultat ove sumnje, uspostavljaju se veze, sličnosti i suprotnosti između načina na koji razmišljaju i deluju na ciljnem jeziku. Kramš navodi da je „jezik usko povezan sa načinom na koji mislimo i na na način kako se ponašamo, takođe i kako utičemo na ponašanje drugih“.⁶ Značaj jezika, posmatrano kao kod, odražava način na koji ljudi razmišljaju, a kontekst nadopunjuje značenja koja se pretvaraju u kodove.

Prilikom učenja jezika u komunikativne svrhe, poznato je da gramatičko leksičko znanje nije odvojeno od odgovarajuće situacione upotrebe, i stoga se podrazumeva šta, kako, kada i kome reći u datom kontekstu situacije, a istovremeno se uči ko govori, šta govori, gde govori, kada govori i zašto govori na ciljnem jeziku. Prilikom usvajanja stranog jezika neophodno je i poznavanje pragmatike. Povezivanje načina na koji je nešto rečeno sa onim što je značilo važno je za pravilno razumevanje iskaza, zbog čega je nedovoljno poznavati samo sintaksu i leksiku. Budući da je percepcija informacije koja se prenosi ključna, a način na koji se ona formira ne mora da bude u skladu sa komunikacionim normama društva, poznavanje i upotreba gramatičkih pravila i terminologije ne garantuje uspešnu komunikaciju.⁷ Razumevanje kulturnih obrazaca koji razlikuju pojedince određene jezičke grupe prilikom učenja stranog jezika je ključno, jer izraz može biti gramatički tačan, ali ne i kulturološki. Pragmatičko kulturno značenje uočeno u verbalnoj razmeni mora se shvatiti kao semantičko značenje, koje treba dopuniti pragmatičkim značenjem u kontekstu, jer značenje potiče uglavnom iz onoga kako govornik upotrebi i koje reči bira, a ne samo iz onoga što šta on kaže. Dakle, nije dovoljno naučiti izolovano značenje reči na drugom jeziku. Da bi se izgradio smisao i interpretacija događaja, neophodno je razumeti i situacioni kontekst i kulturni kontekst.

Važno je naglasiti, da, dva termina – situacioni kontekst i kulturni kontekst – uveo antropolog Bronislav Malinovski 1923. godine, izmenili, kao kontekst upotrebe, lingvisti Halidej i Hasan 1991. godine i ponovo analizirala Kramš 1998. u kontekstu stranog jezika. Prvo, antropolog se osvrnuo na tekstualno okruženje u veoma širokom smislu, koji uključuje ne samo verbalno okruženje (radnje učesnika: šta rade – razumevanje verbalnih i neverbalnih radnji), već i situaciju u kojoj se taj tekst izgovara, odnosno fizičko,

³ Matić, J. (2006). Kultura u nastavi engleskog jezika kao stranog: integrirani model. U: Ljiljana Subotić (ur.). Susret kultura (str. 813-817). Novi Sad: Filozofski fakultet

⁴ Krasner, I. (1999). The Role of Culture in Language Teaching. Dialogue on Language Instruction, 13(1-2): 79-88.

⁵ Hadley, A. O., Teaching Language in Context. 2nd Edition. Boston, Massachusetts: Heinle and Heinle Publishers. 1993. p. 359

⁶ Kramsch, C., Language and Culture. Oxford; Oxford University Press. 1998. p. 79

⁷ Krasner, I. (1999). The Role of Culture in Language Teaching. Dialogue on Language Instruction, 13(1-2): 79-88.

prostorno, vremensko i društveno okruženje; kulturni kontekst, zauzvrat, obuhvata istorijsko znanje, verovanja, stavove i vrednosti koje dele članovi iste zajednice, što doprinosi razumevanju značenja verbalne razmene.

Razmatrajući ove koncepte, Halidej i Hasan⁸ (1991) naglašavaju opšti princip da se svi jezici moraju razumeti u njihovom situacionom kontekstu i obezbediti da razumevanje ovog koncepta bude neophodan uslov za razumevanje jezika, uglavnom zbog činjenice da se specifični kulturni konteksti razlikuju po mestu ili vremenu nastanka. U ovom kontekstu komentarišu suštinski rad o etnografiji komunikacije Hajmsa iz 1974. godine, koji razmatra nekoliko elemenata u opisu koncepta situacionog konteksta, koje on sažima pod akronimom *SPEAKING*: Setting (okruženje); Participants (Učesnici); Ends (ciljevi, ishod); Key (Ton); Acts (sadržaj poruke); Instrumentalities (kod, kanal, stil); Norms (norme interakcije, delovanja); Genre (vrsta interakcije). Kulturni identitet grupe, međutim, učenici stranih jezika mogu posmatrati na stereotipan način, jer je percepcija pojedinca o društvenom identitetu drugog direktno povezana sa načinom na koji tumače sopstvenu kulturu. Stoga je neophodno da nastavnik pažljivo bira kulturne teme za proučavanje kako bi predstavio uravnotežene kulturne perspektive. Naime, što se tiče razvoja uravnoteženog kulturnog programa, Hedli komentariše da, „i u dobru i u zlu, svi imamo predrasude.“ Vidimo stvari u smislu onoga što znamo. Međutim, obrazovanje može da transformiše ove predrasude u perspektivu koja otvara oči i omogućava razumevanje, a ne upadanje u uski pogled koji garantuje neznanje.⁹ Ipak, vreme je da se zapitamo da li će učenici koji su adekvatno izloženi kulturi ciljnog jezika pokazati izvesno razumevanje načina na koji se pripadnici te kulture ponašaju. Da li su svesni da su kulturološki uslovljeni obrasci povezane čak i sa najčešćim rečima i frazama? Kako povezati teoriju i praksu?

III. AUTENTIČNI TEKSTOVI I NJIHOVA KULTURNA NAMENA

Tvrđi se da su kultura i jezik neodvojivi u bilo kom lingvističkom proizvodu društva, bilo da je to samo novinski naslov, predstavlja kulturu te zemlje.¹⁰ Svaki tekst, ne samo napisan, je produkt kulture jednog naroda – pored novinskih članaka, časopisa, književnih tekstova, tu su i svakodnevni razgovori, televizijski programi, stripovi, filmovi itd. Oni su kulturni proizvodi koji predstavljaju društveno izgrađene stvarnosti i izražavaju se na različite načine. Dakle, upotreba ovih „autentičnih“ tekstova na časovima stranog jezika prirodno spada u grupu komunikativne namene. Definicije u vezi sa značenjem autentičnog teksta ili materijala komentarišu razni lingvisti – ovo se odnosi na svaki tekst koji je nastao da služi u kulturološke svrhe na jeziku zajednice u kojoj je napisan. Autentični tekst je „fleksibilan tekst“, napisan od strane maternjeg govornika i osmišljen da prenese

pravu poruku.¹¹ Kramš definiše autentičnost kao način korišćenja tekstova koji nisu stvoreni u pedagoške svrhe, ali koji se mogu i treba odneti u učionicu, jer predstavljaju i prevode realnost jednog društva.¹² Kroz autentične tekstove nastavnik ima priliku da radi u sociokulturnom kontekstu. Kako Kramš navodi, autentičnost ne leži u samom tekstu, već u načinu na koji se koristi.¹³ Na taj način mogu razlikovati jezičke varijante koje se tumače sa društvenih i/ili kulturnih aspekata i kako kulturni proizvod odražava način mišljenja, postupke i osećanja onih koji su ga proizveli. Brani ideju da autentične tekstove treba koristiti kad god je to moguće, pozajmljene iz autentičnih kulturnih izvora – korišćenjem interneta, u učionici, tj., sve što učenicima može preneti najviše jezičkih utisaka je preduslov za pravo učenje.

IV. TEŽAK I SLOŽEN ZADATAK IZBORA TEMA KOJA SE TIČU KULTURE

Zbog značaja koji se pridaje povezanosti jezika i kulture, može se tvrditi da nastavnici koji sprovode komunikativni pristup u nastavi jezika ističu kulturno razumevanje i lingvističko, gotovo spontane. Ovako formulisana, integracija kulture u nastavu jezika mogla bi se shvatiti kao jednostavna i očigledna, diskusija koja je trajala najmanje četrdeset godina, a da se, međutim, nije postigao konsenzus o tome kako tu namenu treba sprovesti i koji aspekti kulture se mora naučiti. Neusaglašenost je dovela do toga da je kulturno obrazovanje svedeno čak i na puki površni aspekt nastave jezika. Imajući to u vidu, nameće se nekoliko pitanja u vezi sa ovakvim neslaganjem, među kojima se mogu izdvojiti sledeća: Zašto su nastavnici stranih jezika generalno i dalje otporni na podučavanje kulture ciljnog jezika? Pre svega, navode nedostatak vremena. Hedli to objašnjava možda zato što osećaju nisu sposobni da je predaju, ili zato što misle da je njihov posao samo da predaju leksiku i gramatiku, što po njihovom mišljenju dovodi do toga da se sami učenici zainteresuju za kulturu. Zatim, kao što je poznato, jedva stižu. Drugi razlog bi mogao biti strah da kada je u pitanju kultura ima veze sa stavovima studenata – oblasti koja se smatra pomalo pretećom, nejasnom i nedefinisanom.¹⁴ Prema istom autoru, u razvijanju strategije ili plana za izbor tema koje će se predavati na časovima stranog jezika, bilo bi važno, prvo, obezbediti, da program nudi široku i raznoliku kontekstualnu mogućnost predavljanja „činjenica“, koje je važno, i treba posmatrati kao deo procesa interkulturalnog razumevanja kako bi se izbegle negativne reakcije prilikom poređenja dve uključene kulture, koje često dovode do toga da učenici drugu kulturu procenjuju kao „čudnu“.¹⁵ Takvo površno prosuđivanje se često dešava, s obzirom da je percepcija nečijeg društvenog identiteta direktno povezana sa načinom na koji neko tumači sopstvenu kulturu. Razumevanje da se kulture razlikuju upravo zato što se ista stvarnost može

⁸ Halliday, M.A.K & Hasan, R. (1991). *Language, Context and Text: Aspects of Language in a Social-Semiotic Perspective*. 3rd Impression. Oxford: Oxford University Press. 1991.

⁹ Hadley, A. O., *Teaching Language in Context*. 2nd Edition. Boston, Massachusetts: Heinle and Heinle Publishers. 1993

¹⁰ Mishan, F. (2005), *Designing Authenticity into Language learning Materials*. Portland: Intellect Books

¹¹ Ibid.

¹² Kramsch, C. (1993) *Context and Culture in Language Teaching*, Oxford, OUP

¹³ Ibid.

¹⁴ Hadley, A. O., *Teaching Language in Context*. 2nd Edition. Boston, Massachusetts: Heinle and Heinle Publishers. 1993

¹⁵ Ibid.

drugačije sagledati izbegava pojednostavljenu analizu onoga što bi se na prvi pogled moglo oceniti kao neprihvatljivo, smanjilo bi rizik od stereotipa, ali i generalizacija o kulturi i ljudima ciljnom jezika.

Što se tiče same nastave jezika, treba imati na umu da učenici koji prvi put susreću sa učenjem određenog stranog jezika, skloni su razmišljanju da će uvek postojati ekvivalent između uključenih jezičkih sistema, tj., za svaku reč u njihovom maternjem jeziku postoji savršeni ekvivalent u ciljnom jeziku, činjenica poznata kao „pojednostavljena leksička hipoteza“, koja će ih navesti da takođe koriste isti sintaksički obrazac i isti red reči u ciljnom jeziku.¹⁶ Takva sučeljavanja će navesti nastavnika stranog jezika da smatra da njihovi učenici prvo moraju da razumeju sopstveni referentni okvir, a zatim da ih navedu, uz pomoć autentičnih tekstova, da razumeju i prihvate kulturne standarde jezika koji se uči.¹⁷ „Dakle, svako proučavanje kulture, a posebno na autentičnim materijalima, odvija se na osnovu poređenja sopstvene i kulture jezika koji usvajamo. Upravo je ovaj aspekt od značajnog interesa za metodiku nastave stranih jezika, jer omogućava izgradnju šeme za proučavanje kulture.“¹⁸

V. ZAKLJUČAK

S obzirom na izneta razmatranja o povezanosti jezika i kulture, ovi odnosi sa globalizacijom se ne mogu zanemariti, jer se u savremenim urbanim zajednicama kulturni identiteti formiraju iz otvorenog dijaloga sa svetom, a granice kulturnog identiteta se šire i menjaju svakodnevno. Naime, poznavanje nekoliko jezika zahteva preispitivanje kulturnih stavova, konceptata, verovanja i načina interakcije i tumačenja sveta drugih naroda. Može se reći da se jezik može savladati samo ako neko ima opsežno poznavanje kulturnih konteksta u kojima se pojavljuje. Vredi napomenuti šta parametri za učenje stranog jezika proklamuju u obrazovnom projektu koji je pokrenula američka vlada 1996.¹⁹ Fokusira se na skup međusobno povezanih ciljeva koji naglašavaju upotrebu jezika za komunikaciju kroz razumevanje drugih kultura sažetih u tzv. „5C“: communication (komunikacija), Culture (kultura), Connection (povezivanje), Comparison (poređenje), Community (zajednice),

- Komunikacija: komunikaciju na jezicima koji nisu maternji treba posmatrati kao važan aspekt u učenju stranog jezika;

- Kultura: usvajanje znanja i razumevanje kultura koje koriste određeni jezik i razumevanje kulturnih konteksta u kojima se jezik pojavljuje;

- Povezivanje: učenici prepoznaju posebna gledišta koja su dostupna samo kroz učenje stranog jezika i njegove kulture.

¹⁶ Omaggio-Hadley, A.H. (2001) Teaching language in context. Boston: Heinle & Heinle

¹⁷ Andrijević, M. (2016). Primena autentičnih materijala u nastavi L2 za sticanje i razvoj interkulture. kompetencije (doktorska disertacija).

¹⁸ Vetchinova, M.N., & Shishova, V.A. (2020). Culturological Ideas of Teaching a Foreign Language: Concepts and Theories (the End of 20th – at the Beginning of the 21st Century). *International journal of social sciences*, 4, 39-49.

¹⁹ Standards for Foreign Language Learning, Preparing for the 21st Century. American National Curriculum

- Poređenja: Razvijati razumevanje suštine jezika i kulture; praviti kontrastna poređenja sa proučavanim jezikom; shvatiti da postoje više načina da se razume svet;

- Zajednica: Učestvujte u višejezičnim zajednicama u svojoj zemlji i širom sveta. Učenje jezika je proučavanje kulture.

- Jezik: Odražava kulturu i istovremeno je pod njenim uticajem i oblikovan. Nastava jezika se ne može odvojiti od kulture, a da obe ne izgube smisao.

Kultura mora biti prisutna u nastavi stranog jezika od prvog dana, ne kao peta veština, posle slušanja, govora, čitanja, pisanja, već kao element sadržan u samom jeziku, posmatran kao društvena praksa, kao srce nastave učenje. Da bi postojala smisljena komunikacija između govornika različitih jezika, neophodno je definisati pristup nastavi jezika koji daje značaj načinu na koji drugi narodi, u drugim kulturama, „doživljavaju“ svet. Ukrštanje jezika, komunikacije i kulture je neophodno da bismo se suočili sa 21. vekom, i stoga je imperativ delotvorna primena nastave stranih jezika koja promišlja takvu dimenziju.

LITERATURA

- [1] Vujović, A. (2007). Obrazovanje profesora stranih jezika u oblasti strane kulture. *Pedagogija*, 62(4), 657-666
- [2] Ljubičić, M. (2011). Kultura i kulturološki obrasci u učionicama stranih jezika. U: Krstivoje Špijunović (ur.). *Nastava i učenje: stanje i problemi*. (str. 829- 849.). Užice: Učiteljski fakultet u Užicu.
- [3] Matić, J. (2006). Kultura u nastavi engleskog jezika kao stranog: integrisani model. U: Ljiljana Subotić (ur.). *Susret kultura* (str. 813-817). Novi Sad: Filozofski fakultet
- [4] Krasner, I. (1999). The Role of Culture in Language Teaching. *Dialogue on Language Instruction*, 13(1-2): 79-88.
- [5] Hadley, A. O., *Teaching Language in Context*. 2nd Edition. Boston, Massachusetts: Heinle and Heinle Publishers. 1993. p. 359
- [6] Kramsch, Claire. *Language and Culture*. Oxford: Oxford University Press. 1998. p. 79
- [7] Mishan, F. (2005). *Designing Authenticity into Language learning Materials*. Portland: Intellect Books.
- [8] Kramsch, C. (1993) *Context and Culture in Language Teaching*, Oxford, OUP
- [9] Omaggio-Hadley, A.H. (2001) *Teaching language in context*. Boston: Heinle & Heinle
- [10] Andrijević, M. (2016). *Primena autentičnih materijala u nastavi L2 za sticanje i razvoj interkulture. kompetencije* (doktorska disertacija).
- [11] Vetchinova, M.N., and Shishova, V.A. (2020). *Culturological Ideas of Teaching a Foreign Language: Concepts and Theories (the End of 20th – at the Beginning of the 21st Century)*. *International journal of social sciences*, 4, 39-49.
- [12] Halliday, M.A.K and Hasan, R. (1991). *Language, Context and Text: Aspects of Language in a Social-Semiotic Perspective*. 3rd Impression. Oxford: Oxford University Press.